

нас туди, де ніхто ще не втоптавав шляху, Де непридавлені тілом нагії душі бувають (І.Франко). Про деяку семантичну і формальну автономність номінативних блоків свідчить і те, що вони здатні виступати у ролі заголовків, найменувань на зразок *Туди, де сонце сходить; Там, де Ятрань круто в'ється* (назви народних пісень), функціонувати як парцельовані конструкції самостійно, поза межами складного речення *А я все вище, вище, вище! Туди, де хмари обнялись* (Г.Чубач); *Ми з батьком завжди вище човном переїздили. Тамечки, де переправа* (МЛригара).

Трапляються конструкції, в яких номінативний блок уживається в ролі встановленого компонента, наприклад: *А далі йшли повстанці - з заводів, з шахт, з Донеччини, з Криворіжжя (відтіль, де на ставок верби похилилися* (М.Хвильовий).

У порівнянні зі словосполученням номінативний блок є найбільш конкретним, суб'єктивним і функціонально різноманітним засобом позначення просторового орієнтира. Описове найменування дозволяє компенсувати певну обмеженість лексичної системи за допомогою двох аспектів номінативного, який організує одиницю семантичне, і комунікативного, який виявляється насамперед у її предикативності. Ці функціональні аспекти номінативного блока перебувають у певній рівновазі. Якщо ж корелят та релят синтаксичного утворення вживаються дистантно або ж підрядна частина знаходиться у препозиції щодо головної, то номінація ослаблюється, наприклад: *Де оком не доглянеш, там калиткою доплаташ; Весна/Прекрасна, чарівна, Скрізь животворча, де не стане* (О.Олесь).

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл.—М.: Наука, 1976.
2. Белошапкова В.А. О понятии синтаксической производности // Русский язык за рубежом, 1986, *№6.
3. Городенська К.Г. Деривация синтаксических единиц. — К., Наукова думка, 1991.
4. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка.—М.: Наука, 1973.
5. Колшанский Г.В. Некоторое вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте — в кн.: Принципы и методы семантических исследований. —М.: Наука, 1976.
6. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. — М.: Наука, 1986.
7. Мурзин Л.Н. Синтаксическая деривация. — Пермь, 1974.

Віктор Рачкевич

ПРОБЛЕМАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З *-ING* ФОРМАМИ

Слова з постпозитивною морфемою *-ing* практично у всі часи були об'єктом досліджень лінгвістів, проте в сучасній англістиці по даній темі все ще існує багато протиріч та невирішених питань. Порівняно недавно ще висловлювалася думка про те, що краще навіть не намагатися класифікувати такі слова, оскільки це пов'язано з великими труднощами.

В сучасній англійській мові *ing*-форма представляє один з її найчисленніших розрядів слів, навіть якщо не брати до уваги форми *Continuous*. На одній середній сторінці художнього тексту вони зустрічаються понад шість разів. По частоті вживання їх можна порівняти лише з артиклями. Формант *-ing* приєднується практично до всіх дієслів (за винятком модальних), а передбачуваність значень та смислів новоутворених одиниць достатньо висока. Про це говорять багато англістів:

“найбільша група похідних імен від англійських безафіксальних дієслів” [7, ПО], “висока поєднувальна можливість суфікса *-ing* - характерна риса протягом всієї історії англійської мови” (3, 192-193), “абсолютна продуктивність” [2, 78], “продуктивність та стабільність” [1, II]. Невдячливість на це, комплексного опису всіх таких одиниць в англістиці не існує.

Закордонні та вітчизняні лінгвісти неодноразово пропонували Об'єднати *in*[^]-форми в одну групу слів - “вербиди”, “непредикативні форми”, “омоніми на *-ing*”, “*ing*-форма” [6, 108] - без будь-якого внутрішнього поділу. Проте в мові *ing*-форма набуває різні смислові відтінки. Багатогранні і її синтаксичні функції. Часто таке розмаїття можна бачити в одному реченні: “He moved on, his painfully gasping breathing echoing back”.

Окремі лінгвісти пропонують виділити групу неособових форм дієслова на *-ing*, в котру входили би і дієприкметники I і герундій. М.Н.Орембовська [5] та Б.А.Біліш [4] в даному випадку стверджують, що це одна і та сама форма, що виконує різні функції в реченні і набуває різні значення. Дане твердження протирічить одному з філософських законів про те, що форма суттєва, а суть має свою

форму. Іншими словами, одиниці на *-ing* з різним значенням повинні мати і різну форму. Протирічить точка зору цих авторів і принципам логічної класифікації, оскільки одиниці з різним категоріальним значенням об'єднуються в один клас.

Традиційно *ing*-форму в англійці розрізняють як дієприкметник I, герундій, дієслівний іменник та прикметник, але їхнє трактування в спеціальних працях різне. Це стосується як їхніх значень, так і синтаксичних функцій.

Метою даної статті є опис групи *ing*-форм, формальні та змістовні характеристики яких не дозволяють однозначно визначити їх синтаксичну функцію та граматичний статус. Найбільш поширеною серед таких конструкцій є модель *Ving* -[^] N, позицію елемента *Ving* в якій може займати або дієприкметник I, або прикметник. Дана модель містить в собі препозитивні *ing*-означення, що можуть розглядатися як дієприкметники I, або як прикметники. Наприклад: “the astonishing fire”: -[^] a) the very astonishing fire (прикметник) /інформанти/, для порівняння “the mildly astonishing fact”; -[^] b) the fire that astonished/was astonishing the soldiers; the soldiers were astonished by the fire (дієприкметник I).

The interesting book: -[^] a) the very interesting book (прикметник); -[^] b) the book interests me; I'm interested with the book (дієприкметник I).

В мовленні, проте, в початковому словосполученні семантичні, морфолого-синтаксичні чи просодичні параметри, котрі прямо вказували б на ту чи іншу трансформацію, виявити не вдалося. Цілком ймовірно, що морфологічний статус *ing*-форми в даному випадку не відіграє в процесі комунікації суттєвої ролі, а вибір тієї чи іншої форми залежить від самого мовця.

“An astonishing woman. Charlie. Truly astonishing”.

Наступною двозначною моделлю є структура модифікації, модифікатором якої може бути дієприкметник I або герундій, наприклад: “He noticed a man caging the fighting cocks”. Підкреслене словосполучення можна сприймати двоюко: а) the cocks which were fighting at that time і б) the cocks which were trained for fighting, оскільки поверхневі формальні (первинні) та контекстуальні (вторинні) маркери не дозволяють однозначно встановити співвідносність даної конструкції з тією чи іншою ситуацією. На проблемний характер таких словосполучень вказував в свій час ще Дж.Керм, котрий вважав, що спільність морфологічних характеристик дієприкметника I та герундія в деяких випадках ускладнює їх розрізнення. Дж.Несфілд, проте, зазначає, що у фразах типу a hunting whip, a drinking fountain слова hunting і drinking - герундії, а не дієприкметники: a whip for hunting, a fountain for drinking. Наприклад, Ч.Фріз конструкцію *Ving* - N розглядає наступним чином: “коли модифікатор слів Класу 1 є словом Класу 2 *ing*-форми, значення всієї структури модифікації полягає в тому, що слово Класу 1 показує “виконавця дії”, що позначена модифікатором: “the barldn' dog”. Проте, на відміну від Дж.Несфілда, Ч.Фріз показує і інше можливе тлумачення таких конструкцій і підкреслює в зв'язку з цим роль їх інтонаційного оформлення. Так, словосполучення a dancing girl з наголосом на слові girl співвідноситься, на його думку, з трансформацією a girl performing the act of dancing, якщо ж наголос падає на слово dancing, то змінюється і смисл: a girl whose profession is dancing.

Таким же чином аналізувалися двозначні конструкції і інформантами. В прикладі, що поданий був раніше, положення наголосу на першому і другому елементі словосполучення співвідносилося, відповідно, зі смислами б) fighting - герундій і а) fighting - дієприкметник I.

Двозначні висловлювання типу: “He remembered going to see teams playing, sitting, brooding”, підкреслені елементи яких можуть сприйматися як однорідні герундії чи обставини, зустрічаються надзвичайно рідко (3 випадки на 5000 прикладів). За свідченнями інформантів, вимовляння *ing*-слів в таких реченнях з інтонацією перераховування співвідноситься їх з герундієм, а з паузою після першої *ing*-форми (to see teams playing) - з обставиною, вираженою дієприкметником I.

В деяких випадках безпосередньо-поверхневі формальні характеристики навіть і в усному мовленні (морфологічні, синтаксичні та фонетичні) не дозволяють встановити граматичний статус *ing*-форми.

“Church bells. Sunday morning. Calling New York to worship”. “They loose power here all the time. Reassuring, huh?”.

Таким чином, в деяких випадках фонетичні характеристики є єдиною ознакою, яка дозволяє однозначно визначити граматичний статус *ing*-форм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дорский С.Л. Словообразование отвлеченных имен существительных в древнеанглийском языке. — Минск: Изд-во Белорусс. гос. ун-та, 1960. — 162с.
2. Дукальская Е.С. Имена действия в современном английском языке (опыт морфологического исследования): Дис. ... канд. филол. наук.—М., 1953.—382с.
3. Иванова Л.И. Отглагольные существительные на ing/ung в древне- и среднеанглийском языке: Дис. ... канд. филол. наук. — Л., 1987. — 243с.
4. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка. — М.; Л.: Просвещение, 1965. — 378с.
5. Орембовская М.Н. Ing-форма в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — Тбилиси, 1954. — 20с.
6. Павленко О.П. К вопросу о морфологической характеристике непредикативных форм глагола / Иностран. яз. в высш. школе. — 1975. — Вып. 2. — С. 104-111.
7. Янулявичене В.А. Словообразовательные значения абстрактных отглагольных имен существительных английского языка: Дис. ... канд. филол. наук. — М., 1989. — 235с.

Тетяна Вільчинська

ОЦІННІ НАЗВИ ОСІБ, УТВОРЕНІ СКЛАДНОСУФІКСАЛЬНИМ СПОСОБОМ

Останнім часом словотвірний аспект став враховуватися у дослідженнях семантичних полів і тематичних груп, завдяки чому розширюється можливість повнішого охоплення системних зв'язків у мові.

У процесі словотворення оцінних назв осіб по-різному використовуються словотвірчі ресурси мови, оскільки нові слова здебільшого не придумуються, а створюються на базі наявних у мові словотвірчих елементів. Основними способами словотворення, за допомогою яких утворюються оцінно забарвлені лексеми, є афіксальний, лексикосемантичний та спосіб словоскладання.

Словоскладання після афіксації є найбільш продуктивним способом творення нових слів. Принципова різниця між ними полягає в тому, що при афіксації лише один компонент має самостійне значення, тоді як складні слова утворюються шляхом об'єднання в одну лексичну одиницю двох чи більше основ самостійних частин мови. Зауважимо, що незважаючи на щойно вказану особливість складних слів, значення їх "не зводиться до об'єднання лексичних значень основ, із яких так чи інакше складається похідне слово", а уявляється як "якесь особливе узагальнення значень мотивуючих". У складному слові яскраво простежується важлива тенденція мови - економія мовних засобів і зусиль. У ньому, на відміну від простого, органічно поєднуються стислість і семантична насиченість. Напр.: *пройдисвіт, марнодум, скалозуб, сліпорід, скорохват*.

Як у трактуванні самого способу словоскладання, так і при визначенні його різновидів серед дериватологів не спостерігається однотайності.

О.А.Земська, наприклад, виділяє п'ять таких різновидів: чисте складання, зрощення, аббревіацію, складання у поєднанні із суфіксацією та складання у поєднанні з нульовою суфіксацією [1, 181].

Складні слова підрядного типу, сурядного типу та складноскорочені, утворені аббревіацією, розрізняє З.А.Лотіха [2, 266-276].

Десять типів синтаксичних конструкцій, що стали основою виникнення складних іменників, розглядає Н.Ф.Клименко [3, 341-343].

Найбільшу кількість серед оцінних назв осіб становлять складні іменники, співвідносні зі словосполученнями підрядного типу, об'єднання компонентів у яких відбувається здебільшого за допомогою сполучних голосних. Такі похідні в свою чергу поділяються на складання з матеріально вираженою та нульовою суфіксацією. При цьому зауважимо, що вираження дериваційного значення похідного за допомогою словоскладання і суфіксації називається складно-суфіксальним способом [4].

Оцінні назви осіб, утворені складносуфіксальним способом, становлять досить чисельну групу в сучасній українській мові.

Об'єктом наших спостережень стали оцінні назви осіб, утворені складносуфіксальним способом із матеріально вираженою суфіксацією.

До найпоширеніших утворень такого типу належать похідні, перша частина яких становить собою основу іменника, а друга — дієслівну основу, ускладнену суфіксом *-ець*, напр.: *народолюбець, народоправець, серцезнавець, серцевідець, чудотворець, кровопивець, христопродавець, владоло-*